

УДК 002.2(477)''2015*440*6''(083.41)

Світлана Буряк,
завідувач відділу статистичного моніторингу
та аналізу друку Книжкової палати України

Поточна статистика книговидання: перше півріччя 2015 року

Проаналізовано стан українського книговидання за перше півріччя 2015 року за асортиментом видавничої продукції, її мовною та територіальною ознаками. Наведено статистичні дані щодо випуску книг і брошур вітчизняними видавництвами різних форм власності, у тому числі сфери управління Держкомтелерадіо України.

Ключові слова: асортимент видавничої продукції, кількісні показники, аналіз випуску видань, видавництва, видавничі організації, книговидання.

У першому півріччі 2015 року в Книжкову палату України надійшло і зареєстровано 7637 назв книг і брошур загальним тиражем 11 660,9 тис. пр. У порівнянні з аналогічними даними минулого року кількість назв зменшилась на 1425 друк. од., тиражі — на 12 466,6 тис. пр., що становить: за назвами — 84,3%, за тиражами — 48,3%. Українською мовою отримано 5114 друк. од. тиражем 5555,8 тис. пр., тобто 67,0% загальної кількості назв і 47,6% загального тиражу. Книг і брошур російською мовою випущено 1820 друк. од. (23,8%) тиражем 5769,6 тис. пр. (49,5%).

Авторефератів дисертацій випущено 3680 друк. од. тиражем 368,1 тис. пр. Їхній випуск за кількістю назв зріс на

520 друк. од., або на 16,5%, тиражі — на 51,4 тис. пр., або на 16,2%. Авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук надійшло 510 друк. од. тиражем 51,1 тис. пр., що становить 13,9% загальної кількості назв і 13,9% загального тиражу цього асортименту друкованої продукції, кандидата наук — 3170 друк. од. (86,1%) тиражем 317,0 тис. пр. (86,1%).

Загальні дані про випуск книг, брошур та авторефератів за назвами і тиражами у першому півріччі 2014 та 2015 років порівняно в табл. 1, а загальну характеристику випуску книг і брошур у першому півріччі представлено в табл. 2 та діагр. 1, 2.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика випуску друкованої продукції

Види видань	2014 рік (I півріччя)		2015 рік (I півріччя)			
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	% відношення до 2014	Тираж, тис. пр.	% відношення до 2014
Книги і брошури, у т. ч.:	9 062	24 127,5	7 637	84,3	11 660,9	48,3
Українською мовою	5 542	11 720,5	5 114	92,3	5 555,8	47,4
Російською мовою	2 608	11 425,5	1 820	69,8	5 769,6	50,5
Автореферати дисертацій	3 160	316,7	3 680	116,5	368,1	116,2

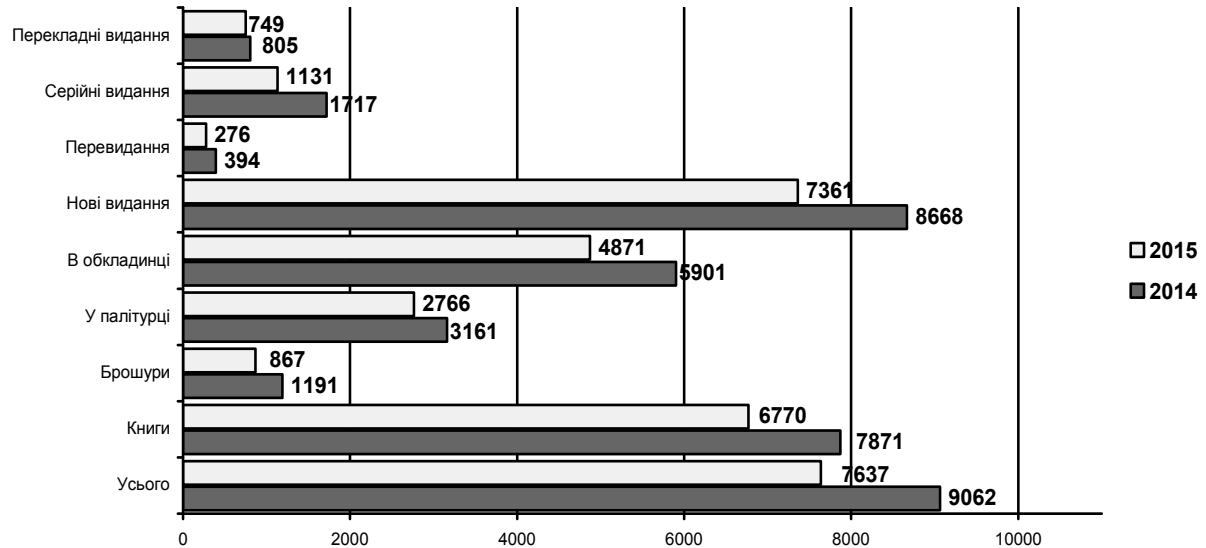
Таблиця 2

Загальна характеристика випуску книг і брошур

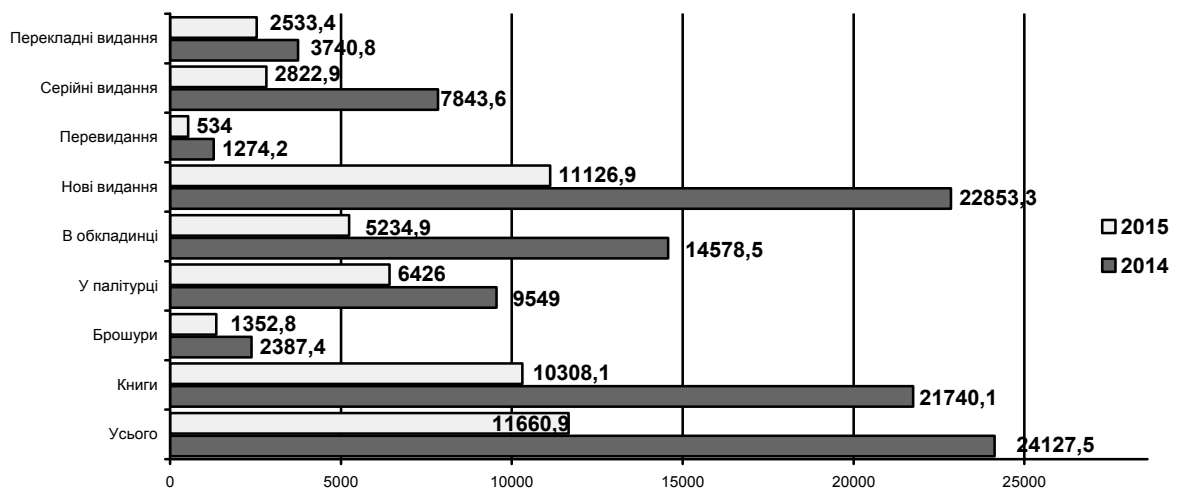
Види видань	Кількість видань, друк. од.			Тираж, тис. пр.		
	2014 (I півріччя)	2015 (I півріччя)	% відношення до 2014	2014 (I півріччя)	2015 (I півріччя)	% відношення до 2014
Усього, у т.ч.:	9 062	7 637	84,3	24 127,5	11 660,9	48,3
1. Книги	7 871	6 770	86,0	21 740,1	10 308,1	47,4
% відношення до кількості, тиражу	86,9	88,6		90,1	88,4	
Брошури	1 191	867	72,8	2 387,4	1 352,8	56,7
% відношення до кількості, тиражу	13,1	11,4		9,9	11,6	
2. У палітурці	3 161	2 766	87,5	9 549,0	6 426,0	67,3
% відношення до кількості, тиражу	34,9	36,2		39,6	55,1	
В обкладинці	5 901	4 871	82,5	14 578,5	5 234,9	35,9
% відношення до кількості, тиражу	65,1	63,8		60,4	44,9	
3. Нові видання	8 668	7 361	84,9	22 853,3	11 126,9	48,7
% відношення до кількості, тиражу	95,7	96,4		94,7	95,4	

Продовження таблиці 2

Перевидання	394	276	70,1	1 274,2	534,0	41,9
% відношення до кількості, тиражу	4,3	3,6		5,3	4,6	
4. Перекладні видання	805	749	93,0	3 740,8	2 533,4	67,7
% відношення до кількості, тиражу	8,9	9,8		15,5	21,7	
5. Серійні видання	1 717	1 131	65,9	7 843,6	2 822,9	36,0
% відношення до кількості, тиражу	18,9	14,8		32,5	24,2	

Діагр. 1. Порівняльна характеристика випуску книг і брошур у 2014–2015 роках (I півріччя)
(кількість видань, друк. од.)

Діагр. 2. Порівняльна характеристика випуску книг і брошур у 2014–2015 роках (I півріччя)
(тираж, тис. пр.)

У першому півріччі 2015 року порівняно з аналогічним періодом 2014 року в загальному асортименті книг і брошур спостерігається зменшення як за назвами, так і за тиражами: книг відповідно на 1101 друк. од. (14%) та на 11 432,0 тис. пр. (52,6%), зменшився випуск брошур за назвами та тиражами на 324 друк. од. (27,2%) та на 1034,6 тис. пр. (43,3%); видань у палітурці випущено менше порівняно з минулим роком за назвами на 395 друк. од. (12,5%), за тиражами — на 3123,0 тис. пр. (32,7%); в обкладинці — за назвами менше на 1030 друк. од. (17,5%), а за тиражами — на 9343,6 тис. пр. (64,1%); нових видань у порівнянні з аналогічним періодом минулого року надруковано менше на 1307 друк. од. (15,1%) і на 11 726,4 тис. пр., або 51,3% за тиражами; випуск перевидань зменшився на 118 друк. од. (29,9%), тиражі — на 740,0 тис. пр. (58,1%); випуск

перекладних видань зменшився на 56 друк. од. (7%), тиражі — на 1207,4 тис. пр. (32,3%); серійних видань за назвами випущено менше на 586 друк. од. (34,1%), за тиражами — на 5020,7 тис. пр. (64%).

Аналіз видавничої продукції за тематичними розділами (табл. 3) підтверджує, що в загальній масі виданих книг переважають політична та соціально-економічна література, література з освіти та культури, художня та технічна література, де головним чином виділяються навчальні видання для шкіл і вищих навчальних закладів. У першому півріччі 2015 року книг і брошур політичної та соціально-економічної тематики надійшло 2109 друк. од. загальним тиражем 1658,7 тис. пр. (24,6% загальної кількості назв і 14,2% загального тиражу), порівняно з аналогічним періодом минулого року кількість назв зменшилась на

84 друк. од., або на 3,8%, тиражі — на 565,5 тис. пр., або 25,4%; на другій сходинці — література з освіти та культури — 1218 друк. од. тиражем 2923,1 тис. пр. (15,9% і 25,1%), у порівнянні з минулим роком і кількість назв, і тиражі зменшились відповідно на 652 друк. од., або на 34,9%, та на 6959,8 тис. пр., або на 70,4%; художньої літератури випущено 1193 друк. од. тиражем 2432,5 тис. пр., що становить 15,6%

загальної кількості назв і 20,9% загального тиражу, порівняно з минулим роком кількість назв зменшилась на 155 друк. од., або на 11,5%, тиражі — на 781,3 тис. пр., або на 24,3%; технічної літератури — 890 друк. од. (11,7%) тиражем 1473,5 тис. пр. (12,6%), що за назвами менше порівняно з аналогічним періодом минулого року на 219 друк. од. (19,7%) та на 1294,9 тис. пр. (46,8%) за тиражами.

Таблиця 3

Випуск книг і брошур за укрупненими тематичними розділами

Тематичні розділи	2014 (I півріччя)		2015 (I півріччя)			
	Кількість, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість, друк. од.	2015 у % до 2014	Тираж, тис. пр.	2015 у % до 2014
Усього	9 062	24 127,5	7 637	84,3	11 660,9	48,3
Політична і соціально-економічна література	2 193	2 224,2	2 109	96,2	1 658,7	74,6
Природничо-наукова література	538	565,0	490	91,1	169,9	30,1
Технічна література	1 109	2 768,4	890	80,3	1 473,5	53,2
Сільськогосподарська література	258	254,1	142	55,0	186,3	73,3
Охорона здоров'я. Медична література	297	640,6	344	115,8	588,1	91,8
Література з фізичної культури і спорту	61	28,5	45	73,8	21,4	75,1
Література з освіти і культури	1 870	9 882,9	1 218	65,1	2 923,1	29,6
Друк у цілому. Книгознавство. Преса. Поліграфія	88	19,8	86	97,7	13,6	68,7
Мистецтво. Мистецтвознавство	111	254,0	113	101,8	273,7	107,8
Література з філологічних наук	368	143,4	352	95,7	121,9	85,0
Художня література. Фольклор	1 348	3 213,8	1 193	88,5	2 432,5	75,7
Дитяча література	780	2 137,3	648	83,1	1 752,2	82,0
Література універсального змісту	41	1 995,5	7	17,1	46,0	2,3

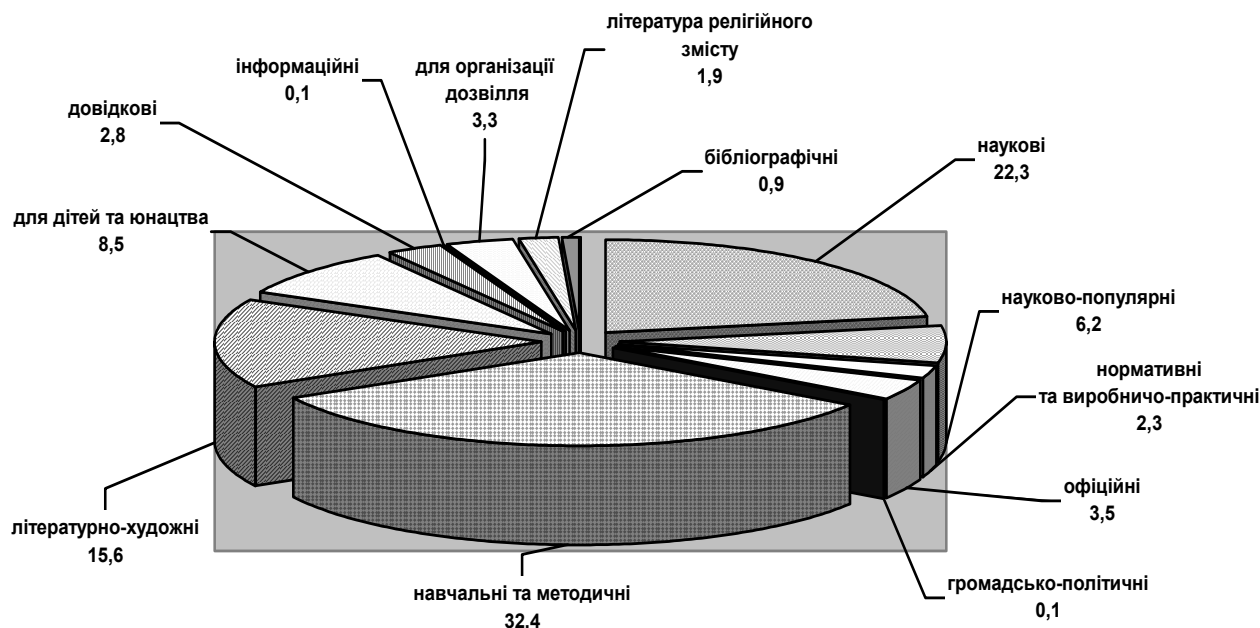
У першому півріччі 2015 року (табл. 4 та діагр. 3, 4) переважають навчальні та методичні видання — 2473 друк. од. тиражем 3292,9 тис. пр. — 32,4% загальної кількості назв і 28,2% загального тиражу. Порівняно з першим півріччям 2014 року кількість цих видань зменшилась на 565 друк. од., або на 18,6%, тиражі — на 7028,6 тис. пр., або на 68,1%; наукових — 1706 друк. од. тиражем 472,1 тис. пр., що у процентному відношенні до загальної кількості назв та до загального тиражу становить 22,3% і 4,0%, порівняно з першим півріччям 2014 року їхня кількість зменшилась — на 401 друк. од. (19%), тиражі на 182,2 тис. пр. (27,8%); літературно-художніх — 1193 друк. од. (15,6%) тиражем 2432,5 тис. пр. (20,9%), порівняно з аналогічним періодом

минулого року кількість назв зменшилась на 155 друк. од. (11,5%), тиражі — на 781,3 тис. пр. (24,3%). Також у першому півріччі 2015 року спостерігається зменшення випуску, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, видань для дітей та юнацтва на 132 друк. од., або на 16,9%, тиражів — на 385,1 тис. пр., або на 18%, що у процентному відношенні до загальної кількості назв становить 8,5%, до загального тиражу — 15%; науково-популярних видань випущено 475 друк. од. загальним тиражем 1162,3 тис. пр., що у процентному відношенні до загальної кількості назв становить 6,2%, до загального тиражу — 10%, порівняно з аналогічним періодом 2014 року спостерігається зростання за назвами на 67 друк. од. (16,4%), тиражі зросли на 450,4 тис. пр. (63,3%).

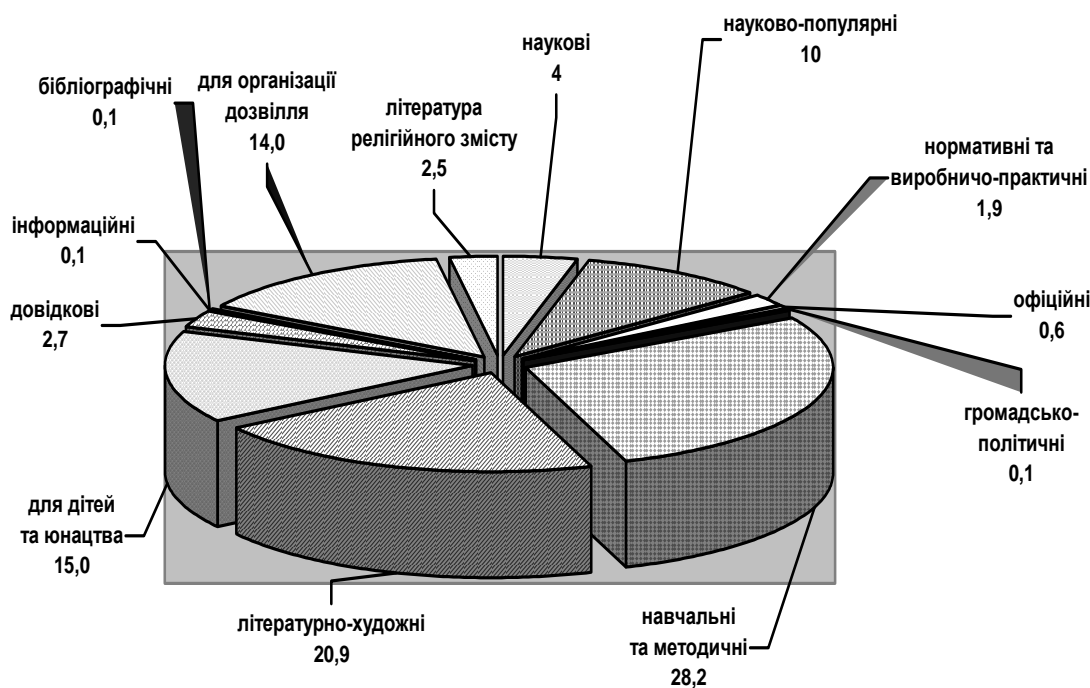
Таблиця 4

Випуск книг і брошур за цільовим призначенням

Розділи цільового призначення	2014 (I півріччя)		2015 (I півріччя)			
	Кількість, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість, друк. од.	% відношення до 2014	Тираж, тис. пр.	% відношення до 2014
Усього	9 062	24 127,5	7 637	84,3	11 660,9	48,3
Наукові видання	2 107	654,3	1 706	81,0	472,1	72,2
Науково-популярні видання	408	711,9	475	116,4	1 162,3	163,3
Нормативні та виробничо-практичні видання	223	565,7	176	78,9	220,0	38,9
Офіційні видання	345	186,0	269	78,0	68,7	36,9
Громадсько-політичні видання	17	19,7	8	47,1	7,1	36,0
Навчальні та методичні видання	3 038	10 321,5	2 473	81,4	3 292,9	31,9
Літературно-художні видання	1 348	3 213,8	1 193	88,5	2 432,5	75,7
Видання для дітей та юнацтва	780	2 137,3	648	83,1	1 752,2	82,0
Довідкові видання	143	699,7	213	149,0	311,7	44,5
Інформаційні видання	25	21,1	10	40,0	3,2	15,2
Бібліографічні видання	53	8,7	66	124,5	12,7	146,0
Видання для організації дозвілля	418	5 160,8	254	60,8	1 628,4	31,6
Рекламні видання. Проспекти	—	—	2	—	0,1	—
Література релігійного змісту	157	427,0	144	91,7	297,0	69,6

Діагр. 3. Випуск книг і брошур за цільовим призначенням у 2015 році (I півріччя)
(процентне відношення до загальної кількості назв)

Діагр. 4. Випуск книг і брошур за цільовим призначенням у 2015 році (I півріччя)
(процентне відношення до загального тиражу)

У першому півріччі 2015 року українською мовою книг і брошур випущено 5114 друк. од. загальним тиражем 5555,8 тис. пр. (табл. 5), порівняно з першим півріччям 2014 року їхня кількість зменшилась на 428 назв, або на 7,7%, тиражі — на 6164,7 тис. пр., або на 52,6%. Мовами національних меншин випущено 1853 друк. од. тиражем 5790,2 тис. пр. видань, що становить 24,3% і 49,7% загальної кількості назв і загального тиражу; у порівнянні з аналогічним періодом минулого року кількість назв зменшилась на 830 друк. од. (30,9%), тиражі — на 5645,8 тис. пр.

(49,4%). Російською мовою випущено 1820 друк. од. загальним тиражем 5769,6 тис. пр., порівняно з першим півріччям 2014 року кількість видань російською мовою зменшилось на 788 назв, або на 30,2%, тиражі — на 5655,9 тис. пр., або на 49,5%. Книжкової продукції, надрукованої іноземними мовами, найбільше видано англійською — 121 друк. од. тиражем 69,9 тис. пр., що у процентному відношенні до загальної кількості назв та до загального тиражу становить 1,6% і 0,6%, німецькою — 14 друк. од. (0,2%) тиражем 2,6 тис. пр. (0,02%).

Випуск книг і брошур мовами народів світу

Мова видання	2014 (I півріччя)		2015 (I півріччя)	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього, у т.ч.:	9 062	24 127,5	7 637	11 660,9
Українська	5 542	11 720,5	5 114	5 555,8
Англійська	117	180,7	121	69,9
Арабська	—	—	1	0,1
Болгарська	1	0,1	3	2,0
Гагаузька	—	—	1	1,0
Іврит	—	—	1	1,0
Іспанська	1	0,5	3	0,9
Італійська	—	—	1	0,1
Казахська	—	—	1	2,0
Кримськотатарська	12	10,5	—	—
Латинська	—	—	2	0,1
Молдавська	2	0,8	2	1,0
Німецька	38	11,6	14	2,6
Польська	10	7,3	8	12,5
Російська	2 608	11 425,5	1 820	5 769,6
Румунська	5	5,4	1	0,1
Русинська	2	0,6	1	1,0
Словацька	—	—	1	0,1
Старослов'янська	4	1,8	1	0,1
Турецька	—	—	1	0,2
Угорська	5	1,0	2	0,3
Французька	4	4,2	4	3,0
Чеська	1	0,3	1	1,0
Видання українською і російською мовами	344	255,6	216	64,6
Видання кількома мовами народів України	29	6,9	38	12,4
Видання кількома мовами народів світу	311	439,6	265	140,4
Українсько-російські словники	2	1,3	1	0,1
Словники мовами народів України	4	0,3	1	0,1
Словники мовами народів світу	20	53,0	12	18,9

Видавництвами і видавничими організаціями (табл. 6) з державною формою власності випущено 2258 друк. од. тиражем 716,5 тис. пр. книг і брошур, що у процентному відношенні до загальної кількості назв та до загального тиражу становить 29,6% і 6,1%, порівняно з першим півріччям 2014 року кількість назв зменшилась на 339 друк. од., або на 13,1%, тиражі зменшились на 106,5 тис. пр., або на 12,9%. Видавництвами, що перебувають у сфері управління Держкомтелерадіо України, випущено 64 назви тиражем 56,3 тис. пр., тобто 0,8% загальної кількості назв

і 0,5% загального тиражу, порівняно з аналогічним періодом минулого року кількість назв зросла на 32 друк. од. (100%), тиражі — на 29,5 тис. пр. (110%). У видавництвах і видавничих організаціях з іншими формами власності випущено 5379 друк. од. книг і брошур тиражем 10 944,4 тис. пр., що становить 70,4% загальної кількості назв і 93,9% загального тиражу, порівняно з аналогічним періодом 2014 року кількість назв зменшилась на 1086 друк. од. (16,8%), тиражі — на 12 360,1 тис. пр. (53%).

Таблиця 6

Випуск книг і брошур видавництвами та видавничими організаціями

Видавництва та видавничі організації	2014 (I півріччя)		2015 (I півріччя)	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього, у т.ч.:	9 062	24 127,5	7 637	11 660,9
1. Видавництва з державною формою власності, у т.ч.:	178	98,4	231	117,1
— Сфера управління Держкомтелерадіо України	32	26,8	64	56,3
— Сфера управління інших установ	146	71,6	167	60,8
2. Видавництва з іншими формами власності	1 474	5 587,7	1 165	2 044,8
3. Видавничі організації з державною формою власності	2 419	724,6	2 027	599,4
4. Видавничі організації з іншими формами власності	4 991	17 716,8	4 214	8 899,6

Статистика книг і брошур серед регіонів вкотре підтверджує непорушні позиції Києва в ролі загальнонаціонального книговидавничого центру (табл. 7 та діагр. 5, 6). На частку столиці припадає 30,7% загальної кількості назв і 27,4% загального тиражу, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року їхня кількість зменшилась на

319 друк. од., або на 12%, тиражі — на 5178,8 тис. пр., або 61,8%. Настільки ж стабільно посідає друге місце за кількістю назв Харківська область, де видано 1960 друк. од., що становить 25,7% загальної кількості назв, тиражем 6306,7 тис. пр., що становить 54,1% загального тиражу. Порівняно з минулим роком, кількість назв зменшилась на

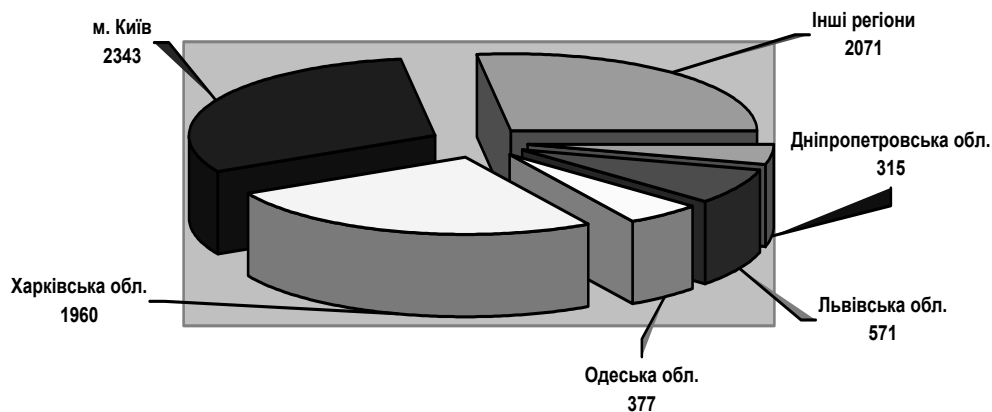
365 друк. од. (15,7%), тиражі — на 4536,3 тис. пр. (41,8%). Зауважимо, що не всі регіони показали однакові темпи книгодрукування. У більшості областей його знижено як за назвами, так і за тиражами. Однак у деяких регіонах був відзначений приріст кількості видань та тиражів: у Житомирській за назвами — на 23 друк. од. (79,3%), за тиражами — на 11,6 тис. пр. (95,1%); в Івано-Франківській кількість назв збільшилась на 51 друк. од. (106,3%), тиражі — на 10,3 тис. пр. (75,2%); у Львівській — на 147 друк. од. (34,7%), тиражі — на 128,2 тис. пр. (60,2%); в Одеській — на 67 друк. од. (21,6%) та на 25,5 тис. пр. (27,9%); у Полтавській — на 20 друк. од. (20,8%) та на 0,4 тис. пр. (1,5%); у Рівненській — на 22 друк. од. (33,3%), тиражі — на 4,4 тис. пр. (18,8%); у Сумській — на 30 друк. од. (28,6), тиражі — на 51,7 тис. пр. Здали позиції Вінницька область,

де у порівнянні з аналогічним періодом минулого року кількість видань за назвами зменшено на 25 друк. од., або на 20,2%, за тиражами — на 19,9 тис. пр. (49,4%); Волинська — на 15 друк. од. (17,6%), та на 13,4 тис. пр. (32,8%); Донецька область (за назвами — на 380 друк. од. (67,3%), за тиражами — на 827,0 тис. пр. (61,2%); Закарпатська — на 10 друк. од. (11%) та на 41,8 тис. пр. (52,2%); Луганська — на 259 друк. од. (98,1%) та на 83,9 тис. пр. (2,1%); Миколаївська — на 29 друк. од. (40,3%) та на 8,4 тис. пр. (35,6%); Тернопільська — на 124 друк. од. (31,4%) та на 2013,4 тис. пр. (89%); Херсонська — на 16 друк. од. (18,2%) та на 4,9 тис. пр. (20,1%); Черкаська — на 80 друк. од. (58,3%) та на 29,9 тис. пр. (43%); Чернігівська — на 14 друк. од. (15,2%) та на 37,9 тис. пр. (44,1%).

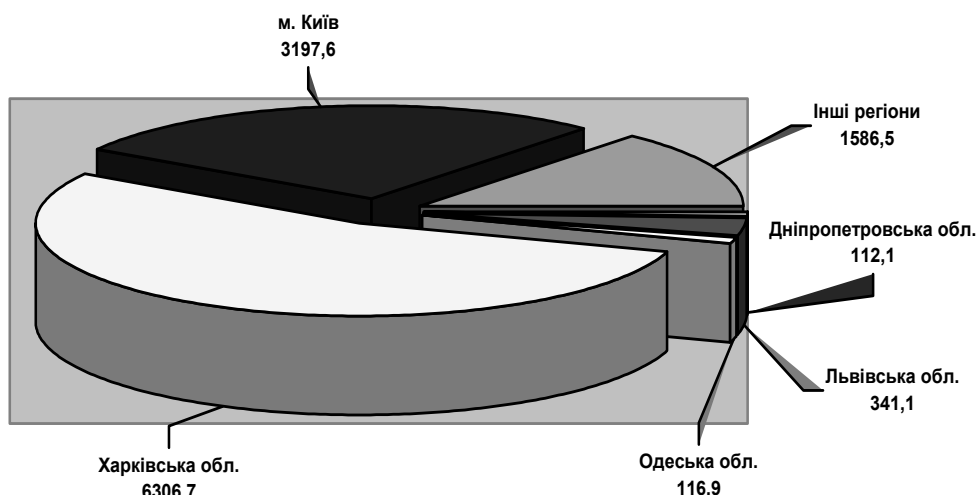
Таблиця 7

Випуск видань за територіальною ознакою

Місце видання (республіка, область, місто)	2014 (I півріччя)		2015 (I півріччя)	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього	9 062	24 127,5	7 637	11 660,9
Вінницька	124	40,3	99	20,4
Волинська	85	40,8	70	27,4
Дніпропетровська	344	111,9	315	112,1
Донецька	565	1 351,5	185	524,5
Житомирська	29	12,2	52	23,8
Закарпатська	91	80,1	81	38,3
Запорізька	133	39,8	131	138,0
Івано-Франківська	48	13,7	99	24,0
Київська	41	13,0	27	99,0
Кіровоградська	68	29,0	90	25,2
Луганська	264	85,7	5	1,8
Львівська	424	212,9	571	341,1
Миколаївська	72	23,6	43	15,2
Одеська	310	91,4	377	116,9
Полтавська	96	26,0	116	26,4
Рівненська	66	23,4	88	27,8
Сумська	105	87,1	135	138,8
Тернопільська	395	2 263,1	271	249,7
Харківська	2 325	10 843,0	1 960	6 306,7
Херсонська	88	24,4	72	19,5
Хмельницька	157	45,4	160	40,5
Черкаська	192	69,6	112	39,7
Чернівецька	136	62,3	157	58,4
Чернігівська	92	86,0	78	48,1
м. Київ	2 662	8 376,4	2 343	3 197,6

Діагр. 5. Випуск книг і брошур за територіальною ознакою у 2015 році (I півріччя)
(кількість назв, друк. од.)

Діагр. 6. Випуск книг і брошур за територіальною ознакою у 2015 році (I півріччя)
(тираж, тис. пр.)

Проанализировано состояние украинского книгоиздания в первом полугодии 2015 года согласно ассортименту издательской продукции, ее языкового и территориального аспектов. Приведены статистические данные по выпуску книг и брошюр отечественных издательств разных форм собственности, в том числе сферы управления Госкомтелерадио Украины.

State of Ukrainian bookpublishing in first half of 2015 is analyzed accordingly to assortment of publish products, lingual and territorial actives. Production statistics of books manufactured by largest national publish houses with different types of property form (including administration sphere of the State Committee in Television and Radio-broadcasting) are illustrated.

Надійшла до редакції 16 червня 2015 року

УДК 050(477):006.32]-047.27:316.77(100)

Ірина Погореловська,
завідувач відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг
Книжкової палати України,
здобувач Української академії друкарства,
магістр інтелектуальної власності

Проблеми інтеграції вітчизняних серіальних видань у міжнародне соціокомунікативне середовище: ідентифікаційний аспект

У статті досліджено проблеми, що виникають у редакцій періодичних та продовжуваних видань (зокрема, наукової тематики), вчених, дослідників, фахівців видавничої та суміжних галузей через те, що Україна не є учасником Міжнародної системи даних серіальних видань (ISDS).

Ключові слова: редакції періодичних та продовжуваних видань, серіальне видання, вихідні відомості, Міжнародна система даних серіальних видань (ISDS), Міжнародний стандартний номер серіального видання (ISSN).

Постановка проблеми. Сучасний національний інформаційний простір як сфера інформаційних обмінів має складатися з розгалуженої системи структур, що забезпечують створення нової інформації, зберігання та захист наявної, а також організацію її використання за допомогою мережі засобів комунікації в країні та за кордоном для забезпечення інформаційних інтересів та потреб громадян і, зрештою, — інформаційної безпеки держави. Вона має всіляко захищати власний інформаційний простір та забезпечити його розвиток і використання в інтересах суспільства та громадян. Саме тому розвинуті країни розглядають розбудову національного інформаційного простору як основу соціально-економічного, політичного й культурного розвитку та здійснюють цілеспрямовану державну

інформаційну політику з урахуванням стрімких змін і тенденцій розвитку у глобальному інформаційному просторі [1, с. 4].

Український інформаційний простір є динамічним утворенням, що розширюється та конкретизується разом із розвитком суспільства. Увага громадськості до проблем його функціонування та реальні дії для вирішення нагальних питань забезпечать адекватні уявлення українців про світ і власну ідентичність, сприятимуть інтеграції вітчизняного інформаційного простору, зокрема його наукової компоненти, у світовий, без загрози розчинення у ньому чи зникнення. Розвиненість національного інформаційного простору надасть змогу створити своєрідне середовище транскордонної, інтерактивної та мобільної комунікації, де здійснюватиметься ефективний інформаційний обмін [2, с. 191].